

Hälsning

FRÅN FÖRSAMLINGSFAKULTETEN • 3/2022

Den levande
Gudens Son

Välkommen till ett nytt läsår – och till nya teman

Av Torbjörn Johansson, rektor på FFG.

Bekännelsen till Sonen hör samman med uppenbarelsen från Fadern.

Som många av er läsare känner till, så har FFG varje läsår ett tema eller flera teman som särskilt fokuseras. Det läsår som nu har startat har som sitt huvudtema ”Den levande Gudens Son”. Vi kommer under denna rubrik att arbeta med den andra trosartikeln, om Guds Son och återlösningen. Temat kommer att prägla kvällsbibelskolan, Fakultetens dag och bibelkonferensen, vilket framgår av detta nummer av *Hälsning*.

Parallellt med detta tema pågår den ordinarie undervisningen som leder till en bachelor- eller en masterexamen. Eftersom FFG inte har ackreditering i Sverige (får alltså inte ge en högskoleexamen) så kan man genom olika internationella samarbetsavtal få ut högskolepoäng via andra institutioner. Det gäller först och främst Fjellhaugs Internationella Högskola i Norge (bachelor) och Concordia Theological Seminary (master) i USA. Undervisningen på bachelor- och masterprogrammen ska på ett allsidigt sätt gå igenom den kristna tron utifrån olika ämnesområden, såsom exegetik, systematisk teologi, kyrkohistoria o.s.v.

Det betyder att FFG ger en löpande genomgång av olika kristna ämnen som alltid är mer eller mindre aktuella och *i tillägg till detta har ett särskilt tema* för varje läsår. Den långsiktiga planeringen för dessa teman ser ut så:

2021/22 Om Fadern
2022/23 Om Sonen
2023/24 Om Anden
2024/25 Om Treenigheten

År 325 samlades kyrkan efter långa tider av förföljelse till ett stort kyrkomöte och kunde sammanfatta sin bekännelse till Gud som treenig.

I upptakten inför jubileumsåret 2025 får alltså vart år på FFG nu präglas av själva gudsläran.

Uttrycket ”Den levande Gudens Son” är hämtat från Petrus bekännelse till Jesus (Matt 16:16). Jesus frågar lärjungarna vem människorna säger att han är – och sedan vem *de* säger att han är. För att kunna svara på dessa frågor behövde lärjungarna först ha lyssnat, både till människor och till Gud. När Jesus prisar Petrus salig, så är det för att Fadern har uppenbarat detta för honom. Bekännelsen till Sonen hör samman med uppenbarelsen från Fadern. Med

detta är vi inne på ytterligare ett tema som ska få prägla FFG under det kommande läsåret, nämligen hur det uppenbarade förhåller sig till ”svärmeriet”.

Det är i höst 500 år sedan Luthers kamp mot ”svärmarna” tog sin början på allvar. Under hösten och vintern 1522, när Luther tvingades sitta i isolering

på Wartburg, ledde Andreas Karlstadt den fortsatta reformationen i Wittenberg. Karlstadts teologi fick dock en annan inriktning än Luthers, och det handlade bland annat om förståelsen av uppenbarelsen. Ofta under återopande av ett ”inre ord” gav svärmarerna inte det yttre ordet i Skriften den plats som det skulle ha. Med ”svärmeri” menar Luther senare, enkelt uttryckt, allt som människan vill sätta på samma nivå eller över den heliga Skrift. Med anledning av att det är 500 år sedan denna kamp inleddes kommer även analysen av ”svärmeri” i historia och nutid att finnas med under årets tema på FFG.

Välkommen att följa det teologiska arbetet genom att delta på plats i olika arrangemang eller genom att följa det i digital form, t.ex. via FFG-podden. Tack för de gåvor och förböner som gör arbetet på FFG möjligt.

V | D
—+—
M | A

Hälsning ges ut av

Församlingsfakulteten
Ekmansgatan 3
411 32 Göteborg

Tel: 031-778 35 40
E-post: info@ffg.se
Hemsida: www.ffg.se

Ansvarig utgivare:

Torbjörn Johansson

Redaktion:

Daniel Johansson (tf red.)
Marie Persson (red.sekr.)
Henrik Andersson
Jonatan Ådahl

Var gärna med och stöd arbetet på Församlingsfakulteten! Du kan göra det på något av följande sätt:

PlusGiro: 6 40 60-7

BankGiro: 622-5387

Swish: 123 100 84 57

Om vikten av början, mitten och slutet

Av Daniel Johansson, studierektor på FFG.

Den som har hållit i en bokrulle vet att man inte bara kan bläddra igenom den för att få en snabb överblick av innehållet. Man är hänvisad till det som skrivs i inledningen. På grund av denna praktiska, konkreta omständighet angav en god författare under antiken huvudpoängerna i inledningen till sitt verk. Det är därför viktigt att alltid läsa inledningen av en bibelbok med stor noggrannhet och uppmärksamhet.

Att slutet på en bok också är viktigt har vi kanske större erfarenhet av. Läroböcker och avhandlingar sammanfattar ofta innehållet i slutet och där finner vi oftast upplösningen på en roman. Antikens litteratur följde normalt också denna konvention.

Att en höjdpunkt i framställningen kommer i mitten eller strax därefter tycks också vara naturligt i en framställning. Man kan till exempel förstå den vikt Lukas lägger vid Apostlamötet i Jerusalem (Apg 15), när man betänker att det placerats strax efter mitten i framställningen. Hade Lukas varit mer mångordig om det som skedde innan Apostlamötet eller mer koncis hade placeringen blivit en annan.

I evangelierna finns flera exempel på hur något av vikt beskrivs i början, mitten och i slutet. Vi börjar med ett exempel från Matteusevangeliet. I inledningen anger evangelisten vem Jesus är bland annat genom att citera från profeten Jesaja: ”Se, jungfrun ska bli havande och föda en son, och man ska ge honom namnet Immanuel” (Matt 1:25). Matteus fortsätter ”det betyder: Gud med oss”. Att Immanuel inte är Jesu tilltalsnamn framgår av sammanhanget, så den vikt som läggs vid namnet och dess betydelse måste vara någon annan. Vi finner en del av svaret i evangeliets sista mening: ”Och se, jag är med er alla dagar till tidens slut” (Matt 28:20). Jesus är ”Gud med oss” på ett mycket djupare sätt än som bärare av ett namn med den innebörden. Likt Gud själv gör han anspråk på att ”vara med sina lärjungar” var de än befinner sig. Den här tanken finns förberedd på ett ställe tidigare i evangeliet, strax efter dess mitt. I en anspelning på namnet Immanuel lovar

Jesus att ”där två eller tre är samlade i mitt namn, där är jag mitt ibland dem” (Matt 18:20). Att vara samlad i Jesu namn innebär bland annat, utifrån Matt 1:25, att man samlas i bekännelsen till Jesus som ”Immanuel”. Att Jesus är med lärjungarna när de samlas i hans namn är i sin tur en förutsättning för den bönhörelse han utlovar i Matt 18:19. Gud-med-oss-temat används sparsamt hos Matteus, men dess placering och de oerhörda löftena knutna till det vittnar om vilken vikt evangelisten lägger vid det.

Det andra exemplet hämtar vi från Markus-evangeliet. I det här fallet handlar det om titeln Guds son. Den används nio gånger i evangeliet (1:1, 11; 3:11; 5:7; 9:7; 12:6; 13:32; 14:61; 15:39), men några har särskild vikt i Markus framställning. Att så är fallet i 1:11 och 9:7 torde stå utom allt tvivel. Det är nämligen den himmelske Fadern som kallar Jesus för sin ”son”, först i samband med dopet och sedan på förklaringsberget. Det tredje fallet är 15:39, den första bekännelsen av Jesus som Guds son av en *människa*. Händelserna i samband med Jesu död på korset får officeren att utbrista: ”Den mannen var verkliga Guds Son!” Nu invänder kanske någon att 3:11 och 5:7 också är exempel på människor som bekänner Jesus som Guds son. Men i båda fallen handlar det om onda andar som visar att de har övernaturlig kunskap om Jesus och Jesus förbjuder dem uttryckligen att avslöja vad de vet om honom. Vad betyder de inledande orden i evangeliet att Jesus Kristus är Guds son (Mark 1:1)? Svaret ges i första hand i evangeliets inledning, i dess mitt och dess slut. I inledningen av Jesu verksamhet förklaras han vara Guds son av Gud själv. Samma himmelska röst understryker den saken på nytt vid evangeliets ”höjdpunkt” när Guds son framträder i himmelsk glans (9:2–3). Men det är först när Jesus är som längst ner, i djupaste lidande och förnedring (15:33–34), den första människan, en hednisk officer, instämmer i Faderns bekännelse om Jesus. Det är den Guds son som lidit och dött för våra synder som vi bekänner (jfr Mark 10:45; 14:24).

”Den mannen var verkligen Guds Son!”

David Hedegård

I våras hölls en temadag på FFG om David Hedegård, med anledning av att det gått 50 år sedan han dog (1891–1971). Prof. em. Mats Eskhult var en av de medverkande under denna temadag. Han ger här en kort levnadsbeskrivning av Hedegård, med en del personliga minnen från deras möten genom åren.

Som ung arbetade David Hedegård (1891–1971) i jordbruket och tog jämte detta kortare kurser i kristen tro. Han blev så småningom predikant. Vid sidan om en tjänst i Eslöv tog han studenten som privatist och kunde efter studier i Lund bli filosofie och teologie kandidat.

Hedegård anställdes nu som lärare i bibelkunskap vid Missionsförbundets skola i Lidingö. Han lade stor möda på att utveckla läromedel för en bibeltrogen utbildning med vetenskapligt djup inom teologins olika områden. Trots ihärdig kamp kunde han likväl inte få skolledningen att ändra riktning bort från den bibelkritiska synen. En framgång vid sidan om arbetet på skolan var ändå mötet i Blasieholmskyrkan med två tusen deltagare och beslutet att grunda *Förbundet för biblisk tro*.

Hedegård betonade eftertryckligt det omöjliga i att som kristen studera Bibeln utifrån inomvärldsliga utgångspunkter. Bibelns auktoritet och inspiration var kärnfrågor i hans bibelteologi. Läran om Kristus, hans gudom och ställföreträdande försoningsverk var hela livet igenom själva mittpunkten i hans tro. Ett livslångt bibelstudium förde honom också till den lutherska läran i fråga om dopet och de yttersta tingen. Som flitig författare i andliga ämnen skrev han ett stort antal böcker med omfattande spridning. Han översatte även de ledande konservativa arbetena i bibelvetenskap från tyska till svenska. I femtioårsåldern återupptog han sina akademiska studier och blev 1951 teologie doktor i Nya testamentets exegetik på en kommenterad textutgåva av den allra tidigaste judiska böneordningen, *Seder R. Amram Gaon*, en gedigen avhandling som krävde stora kunskaper i hebreiska och arameiska.

De sista åren av sitt liv bodde David Hedegård med hustru Brita i Uppsala och arbetade oförtrutet vidare i kampen för biblisk tro. Ett gott redskap för att göra ungdomar till bibelläsare var hans egen då helt nya översättning *Nya testamentet på vår tids språk*. Dess förklarande noter utgör i sig en fullödig bibelförklaring. Att årligen bjuda elever vid Fjellstedtska Skolan på kaffe med frågestund kring Bibeln var också ett fint sätt att knyta kontakt med unga människor. Under

terminstid kallades han ofta att tala vid möten anordnade av studenter och gymnasister i Uppsala. Lördagsmorgnarna ägnades åt korta bibelföredrag i *Erevna* (likt förlagan i Lund). Efter föredraget följde en stunds samtal över en kopp kaffe med smörgås. Vid dessa tillfällen öste han lärdomar från sin långa erfarenhet av bibelvetenskap och kristet trosoliv.

Själv var jag bland dem som i tonåren på så sätt fick tankar och åsikter formade i bibliska banor. Det bestämde inriktningen för resten av livet.

Hedegård lät ofta små berättelser kasta ljus över den bibliska läran. För ett ungt och vaket sinne var det lätt att lägga sådana ting på minnet. En anekdot, som jag minns, varnade för att göra sig en troslära utifrån eget tänkande. Att försöka med det liknar pojken som plockade isär sin fars gamla klocka. När han satt ihop den igen måste han erkänna: "Far, det blev delar över!" Så är det – var slutsatsen – med vårt förnuft kan vi aldrig få grepp om den bibliska läran. En annan berättelse hämtade han ifrån ett av sina bibelstudier, där en arbetande yngling tog ordet: "När man blir omvänd är det som att bryta stubbar med stubbrytare. Det blir inga rötter kvar." Då invände en annan: "Du har alldeles fel! Jag har själv brutit stubbar med stubbrytare och det blir rötter kvar!" Ja – kom poängen – så länge den kristne lever finns syndens rötter alltid kvar.

Att en människas omvändelse endast är Guds verk åskådliggjordes med berättelsen om predikanten som sade: "Det är så lätt att vända om: Bara så här" – och så snurrade han på klacken – "men", sa en dräng i nere i församlingen, "du är inte alls omvänd, du är ju vänd åt samma håll!" När munterheten hade lagt sig kom andemeningen: "Alldeles så är det. Människan är i sin egen förmåga alltid vänd åt samma gudsfrånvända håll."

Hedegård framhöll slutligen flera gånger vikten av att inte misströsta inför svårigheter och motstånd. Väl till pass kom nu historien om den som beklagade sig inför sin själasörjare över att vara utsatt för så mycket ont prat och förtal. Slutklämmen i klagolåten var: "Och det värsta är att det inte är sant." Då kom det eftertänksamma svaret: "Det är väl inte det värsta. Tänk om det vore sant!"

Tre historiska perspektiv på Bibeln

Rune Imbergs avskedsföreläsning hölls i anslutning till FFG:s bibelkonferens efter att ha blivit uppskjuten p.g.a. pandemin. Den första delen publiceras här och den andra kommer i nästa nummer av Hälsning. På vår hemsida finns en version med referenser och belägg i fotnoter.

Många andra tecken, som inte är nerskrivna i denna bok, gjorde Jesus i sina lärjungars åsyn. Men dessa har blivit nerskrivna, för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att ni genom tron skall ha liv i hans namn. (Joh 20:30–31, SFB 1998)

Guds primära syfte med Bibeln, som detta bibelställe och många andra lyfter fram, är att vår bibelläsning ska skapa tro. Men när vi läser Bibeln, behöver vi minnas att den vänder sig till *alla* människor i *alla* tider och till personer i *alla* tänkbara kulturer (Matt 28:19 f). Därför är det viktigt att vara medveten om att den inte alltid är lättförståelig – den riktar sig inte bara till oss som lever idag, i Sverige. Den innehåller perspektiv som vi ofta inte är beredda på och vilka är annorlunda än de som återfinns i texter som produceras i dag.

I denna första artikel vill jag lyfta fram tre *historiska perspektiv på Bibeln* som det är viktigt att tänka på när vi, dagens människor, läser den. I nästa artikel vänder vi på perspektiven och studerar sju *bibliska perspektiv på historien*.

1. De annorlunda perspektiven i Bibeln

Till att börja med måste vi tänka på att Bibeln anlägger perspektiv som är annorlunda än våra, *Jes 55:8 f*. Det som är viktigt för Gud är inte självklart viktigt för oss – och vice versa! Detta påminns vi ofta om i vår bibelläsning. Profeten Samuel blev tillrättvisad av Gud, när han skickades till Betlehem för att smörja den nye kungen, för sitt sätt att se på Isais söner: *En människa ser det som är för ögonen, men Herren ser till hjärtat*. (1 Sam 16:6–7)

Detta annorlunda-perspektiv märks på ett alldeles särskilt sätt i uppstarten till 2 Mosebok. Skildringen i *2 Mos 1:15–21* har en överraskande karaktär. Barnmorskorna Sifra och Pua nämns vid namn – men inte farao. Guds värderingar är annorlunda än våra. Han upphöjer det låga och förnedrar det höga, ett perspektiv som betonas både i Hanna-skildringen i *1 Sam 2:7–8* och i Maria-skildringen i *Luk 1:52–53*.

Det faktum att Bibeln är återhållsam med detaljer vad gäller Israels uttåg ur Egypten är en utmaning för oss när vi, sentida läsare, söker historiska detaljer kring händelserna. Det är inte självklart vilken farao det handlar om, och vi

ska inte förvänta oss att egyptierna i sin historieskrivning själva lyfte fram denna katastrof! Dessutom har de flesta västerländska historiker och arkeologer varit ointresserade av att bekräfta Bibelns skildringar. Bibeln ger oss trots allt ett par handfasta uppgifter att utgå från vad gäller dateringen. Det poängteras att den farao som velat döda Mose hade dött före uttåget (2 Mos 4:19), vilket innebär att vi ska leta efter en farao som suttit länge, mer än 40 år. Efter detta bör vi leta efter en farao som inte var äldste sonen, eftersom äldste sonen hade dött under den tionde plågan (12:29–30).

2. Djärva, sanningsenliga perspektiv – inte skönmålningar

Bibelns perspektiv är inte bara annorlunda än de som dominerar idag De är också *djärva och sanningsenliga* med en ofta chockerande uppriktighet. En av världslitteraturens märkligaste skildringar är den om David och Batseba. Normalt sett är kungar ovilliga att lyfta fram sina felsteg och misstag, eller de krig som de förlorat. Men Bibeln är anmärkningsvärt tydlig med felsteg som även troshjältar och helgon begått, t.ex. Abraham, David och Petrus. Deras synder döljs inte utan redovisas öppet, likaså proklamerats *förlåtelsen*, men däremot kan *effekterna* kvarstå. Ett synnerligen tydligt exempel på detta är historien om David och Batseba.

Bara för att konkretisera Bibelns exceptionella frispråkighet – hur öppen är en nation som Sverige vad gäller liknande? Det är välkänt att åtskilliga kungar haft en rad oäkta barn. Med tiden brukar sådana uppgifter läcka fram, men för att utmana er – vem var den svenske biskop som var sonson till en av våra kungar? Någon av er åhörare / läsare har kanske rentav mött honom i verkliga livet? I så fall är ni ganska gamla, för biskopen dog när jag var mycket ung ... – Vem det var, återkommer vi till!

Bibelns oerhörda rättframhet, både i tidiga skildringar och senare i historien märks tydligt i Batseba-skildringen, *2 Sam 11* (ssk v. 27) resp. *12* (ssk 7, 9 f) och *Psalt 51*, senare i *Matt 1:6*.

Synden förtigs inte, men det finns nåd för den som bekänner sin synd. Nåd och förlåtelse ges av Gud: Trots sina brister kallas *Abraham* för trons fader / *David* fick genom två av sina söner med Batseba (Salomo resp. Natan) bli anfader

till Jesus, vår Frälsare (Matt 1:6, Luk 3:31) / Petrus återinsattes som apostlaskarans ledare. Vi möter både synd och nåd eller, för att anspela på FFG:s valspråk, *sanning – och nåd!*

Vem *biskopen med kunglig börd* var? Det handlar om Nils Bolander, biskop i Lund 1958–59, son till domkyrkoorganist Carl Johan Bolander, som var utomäktenskaplig son till Karl XV.

3. En raffinerad och överraskande kompositionsteknik. Eller: Evangelisten Lukas som volleybollspelare

Ända sedan tonåren har jag varit fascinerad av Lukas som historieskrivare. Jag har alltid varit imponerad av Apostlagärningarna men haft svårare att historiskt hantera Lukasevangeliet. Naturligtvis har jag fascinerats av en rad element i hans evangelium, inte minst personskildringar och liknelser, men jag har aldrig riktigt kunnat begripa hans sätt att strukturera sitt historiska material. Då har karaktären i de tre andra evangelierna varit lättare att ”avkoda”.

Under årens lopp har jag som kyrkohistoriker ofta utnyttjat det som kallas *editionskritik*. För min del har det inneburit att jag i olika sammanhang har jämfört olika textversioner för att datera olika upplagor (editioner) och se hur dessa hjälper oss att tolka utvecklingen. I mitt fall har det främst handlat om min doktorsavhandling, som baserades på *Tracts for the Times* (en engelsk kyrklig publikation, 1833–41), resp. texter av Bo Giertz, C. O. Rosenius och Lina Sandell.

Lagom till att jag skulle sluta på FFG, började polletten att ramla ned. Utifrån några historiska händelser som Lukas har hanterat på ett överraskande sätt, och mina erfarenheter av editionskritik, började jag urskilja ett anmärkningsvärt mönster i Lukasev. För att förklara vad det handlar om, ska vi ta hjälp från tre håll – två sportbilder och en deckarhistoria.

- Lagtempolopp i cykel
- Sherlock Holmes-novellen *Silver Blaze*, d.v.s. *Mysteriet med hunden som aldrig skällde*
- Spelfördelning i volleyboll

Vi återkommer till dessa bilder! Men först några kommentarer om de fyra evangelierna.

1. Först något om evangelierna

Varför är evangelierna så olika? Det är en fråga som många ställer, och vissa blir stressade av att konstatera olikheterna. För min del tycker jag tvärtom: Evangelisterna använde olika *teknik* och olika sätt att *strukturera materialet* för att ge perspektiv på Jesu liv och gärning (se ovan om Joh 20). Vad gäller kronologin brukar jag uppfatta evangelierna som ett slags trestegsraket:

- Först kom det muntliga evangeliet, *Markus*, resp. det systematiska evangeliet, *Matteus*
- Därefter skrevs det historiskt profilerade evangeliet, *Lukas*
- Till sist skrevs det avslutande, teologiskt profilerade evangeliet, *Johannes*

Evangelierna har alltså inte tillkommit samtidigt, och det har lett till att en rad bibelexegeter har jobbat intensivt med deras tillkomsthistoria. För min del ansluter jag mig som kyrkohistoriker till en ganska traditionell tolkning: Först skrevs Markus och Matteus (eller möjligen i motsatt ordning), därefter Lukas, sist Johannes, med andra ord: M + M / L / J.

2. Lukas, historikern, arbetar med en medveten metod och en exceptionell precision

Lukas beskriver själv sin metod i Luk 1:1–4. Vi kan dels notera *ögonvittnenas* betydelse (kap. 1–2 antyder att han kan ha haft Jesu mor Maria, eller någon henne närstående person, som primärkälla), dels hans uppgift att han *bygger vidare* på andra, tidigare framställningar (1:1–2).

Han arbetar även med en exceptionell historisk *precision*. När Markus kallar Herodes Antipas för ”kung”, den titel som hans undersåtar smickrade honom med, använder Lukas i stället den officiella, ”landsfurste” (*tetrark*; Mk 6:14, Luk 3:1,19). Lukas båda skrifter överflödar av precisa detaljer; sedan ett drygt sekel har man kunnat bekräfta hans exakthet vad gäller titlar.

Som historiker arbetade Lukas alltså med en oerhörd precision, samtidigt var han synnerligen medveten inte bara om vilka uppgifter han *tog med* utan även om vad han *utelämnade*. Det är här mina tre bilder kommer in.

3. Evangelisternas sätt att växeldra: Lagtempolopp på cykel (exempel 1)

Hur ett *stafettlopp* ser ut vet nog de flesta. Det börjar med löpare eller skidåkare nummer 1, sedan nr 2 och 3, sist nr 4. Men *lagtempolopp på cykel*, med 4 cyklister, har en annan struktur! Alla cyklister cyklar sträckan samtidigt, men de *turas om att dra* (först drar 1-an, sedan 2-an ... o.s.v.). Något liknande verkar gälla evangelisterna. De skrev sina evangelier vid olika tidpunkter, men som läsare känner man ofta att det känns som att de turas om att dra skildringen framåt.

- Ett par exempel är beskrivningen hos de tre första evangelisterna av *händelserna på förklaringsberget*, Matt 17:1 ff par (med parallellställen), resp. *uppväckandet av Jairi dotter*, Mk 5:22 ff par. För läsaren blir perspektiven extra fylliga om man dels *jämför* olika detaljer, dels registrerar vad respektive evangelist *lyfter fram* resp. *tonar ner*.

- Vi ska nu studera *Getsemane-skildringen*. Ingen evangelist ger hela bilden, men ur ett läsarperspektiv känns det som att varje evangelist berikar de andras skildring. Johannes är ensam om att återge att Jesus använde uttrycket JAG ÄR i Getsemane, men i övrigt verkar evangelisterna vilja fokusera olika detaljer. Låt oss identifiera några av dem (figur 1).

4. Vad Lukas väljer att inte berätta – och vad han berättar i stället. Hunden som inte skällde ... (exempel 2)

Det finns en känd novell om Sherlock Holmes och tävlingshästen Silverbläsen som jag ofta tänker på när jag reflekterar över Lukastexter, särskilt Lukasevangeliet:

Den framgångsrika tävlingshästen Silverbläsen har försvunnit och tränaren John Straker hittas död på Dartmoorheden. Kommissarie Gregory från Scotland Yard har redan arresterat en misstänkt mördare när Holmes och Watson anländer till tävlingsstallet King's Pyland ägt av överste Ross.

Känt från novellen är följande dialog: Gregory: "Är det något annat ni tycker jag bör undersöka?" Holmes: "Ja, hundens förbluffande beteende om natten." Gregory: "Men hunden gjorde inte ett dyft den natten?" Holmes: "Det var just det som var så förbluffande."

Holmes slutsats var denna: Hunden i novellen borde ha skällt, när någon tog sig in i hästens stall, men tystnaden indikerar att brottslingen alltså var en person som hunden kände väl.

Om vi nu överför detta resonemang till Lukas som historiker: För min del tycker jag det är anmärkningsvärt,

att Lukas så ofta *tiger* med vissa uppgifter som vi kunnat förvänta oss att han skulle tagit med – däremot skickar han ibland med *andra* uppgifter. Varför gör han så?

Som exempel på detta, tar vi *smörjandet* i Betania resp. ett par liknande händelser (figur 2).

Lukas tiger om smörjandet av Jesus i Betania – däremot beskriver han *två andra händelser*, dels en tidigare smörjelse, dels ett annat besök av Jesus hos Marta och Maria i Betania. Vem smorde Jesus första gången (Luk 7)? En synderska, men vem var synderskan – var det möjligen Maria även den gången? Notera: Johannes berättar om de tre syskonen i Betania två gånger, kap. 11 (uppväckandet av Lasarus) och kap. 12 (smörjandet). Lukas däremot skildrar dels ett annat smörjande i kap. 7, dels ett *annat hembesök hos systrarna* i kap. 10, där Maria lyssnar på Jesus och Marta betjänar honom. Uppväckandet av Lasarus nämns ej. – Lukas skildringar (kap. 7 resp. 10) föregriper alltså Joh 12, medan undret i Joh 11 ej nämns, något vi återkommer till.

Observera även två avslöjanden av Johannes: I sin *Getsemane-skildring* (kap. 18) avslöjar han, att den som högg av örat av *Malkus*, och därmed begick en kriminell handling, var – *Simon Petrus*. Här, i *Betania-skildringen*, avslöjar han att det inte var en kvinna i allmänhet som smorde Jesus, utan *Maria från Betania*. I båda fallen har vi alltså en tystnad från de synoptiska evangelierna (M M L), gällande dessa båda uppgifter. Utpekandet sker till sist genom Johannes. Vad säger detta? Att Petrus resp. Maria dött och att uppgifterna nu kunde avslöjas? – Detta är inte den enda tänkbara förklaringen, men om den skulle vara korrekt, innebär det att vi faktiskt skulle ha en inbyggd dateringsfaktor i flera av evangelierna.

Figur 1

	Matt 26	Mk 14	Luk 22	Joh 18
Judas kommer, kysser Jesus	X	X	X	(ingen kyss)
Jesus använder orden JAG ÄR	–	–	–	3 ggr
Ett öra huggs av	X	X	höger	höger
Vem är förövaren?	En av dem	En av dem	En av dem	Petrus!
Vem är offret?	–	–	–	Malkus
Vad händer med örat?	–	–	Örat helas!	–
Jesus grips och förs bort / alla flyr	X	ung man flyr	(ingen flykt)	(ingen flykt)

Figur 2

	Matt 26	Mark 14	[Luk 7]	Joh 12
... hos Simon den spetälske	X	X	–	–
... är tillsammans med Lasarus och Marta	–	–	–	X
... hos en farisé – Simon! Ej i Betania!	–	–	X	–
Jesus smörjs	på huvudet	på huvudet	på fötterna	på fötterna
... av en kvinna	X	X	synderska!	Maria!
Jesus på ett annat hembesök i Betania	–	–	Luk 10	–

5. Lukas tekniska skicklighet – Volleybollspelet (exempel 3)

Efter många års reflexioner har jag alltså kommit fram till, att det som legat och skavt i mina tankar vad gäller Lukasevangeliet, handlar om att han systematiskt både *håller igen med uppgifter som vi känner från de andra evangelierna och ger nya detaljer och perspektiv*. Där skulle jag vilja ta ännu en bild från idrottsvärlden, i detta fall *volleyboll*. Med hjälp av speltekniken i volleyboll vill jag beskriva relationen mellan evangelisterna på följande sätt:

- M M – spelar från *baslinjen*, många av deras bollar förvaltas av L och J
- L – ett slags *speluppläggare*: tar emot bollarna från M M; ibland smashar han själv in bollen (t.ex. 22:8, 17/20, 51), men ofta överläter han bollen till J
- J – tar emot bollarna från M M L, väljer vilka bollar han vill *smasha in*

6. De sju uppväckelseskildringarna i Bibeln

Nu kommer vi till mitt tydligaste exempel, där jag tycker det är uppenbart att Lukas väljer att agera selektivt. Han skildrar fyra sensationella under, men tiger med det femte, det mest exceptionella av alla – varför?

Det handlar alltså om Bibelns *uppväckelseunder*. Utifrån vår hundbild (hunden som oväntat nog höll tyst) kan man fråga sig: varför tiger Lukas med uppväckandet av Lasarus? Det är ju tydligt för alla vana bibelläsare att Lukas förutsätter de *två* uppväckelseundren i Gamla Testamentet (1 Kung 17, 2 Kung 4) och att han själv beskriver *två* uppväckelseunder i sitt evangelium och *två* i Apg, alltså sammanlagt sex. Varför tiger han då med det sjunde, det som var det mest sensationella (inte minst för en läkare!)? Utifrån bilden med volleybollspelet verkar det som att han *passar*, han avstår från att beskriva detta märkliga under och överläter skildringen till någon annan. – Som vi vet, blev det Johannes som skildrade detta under.

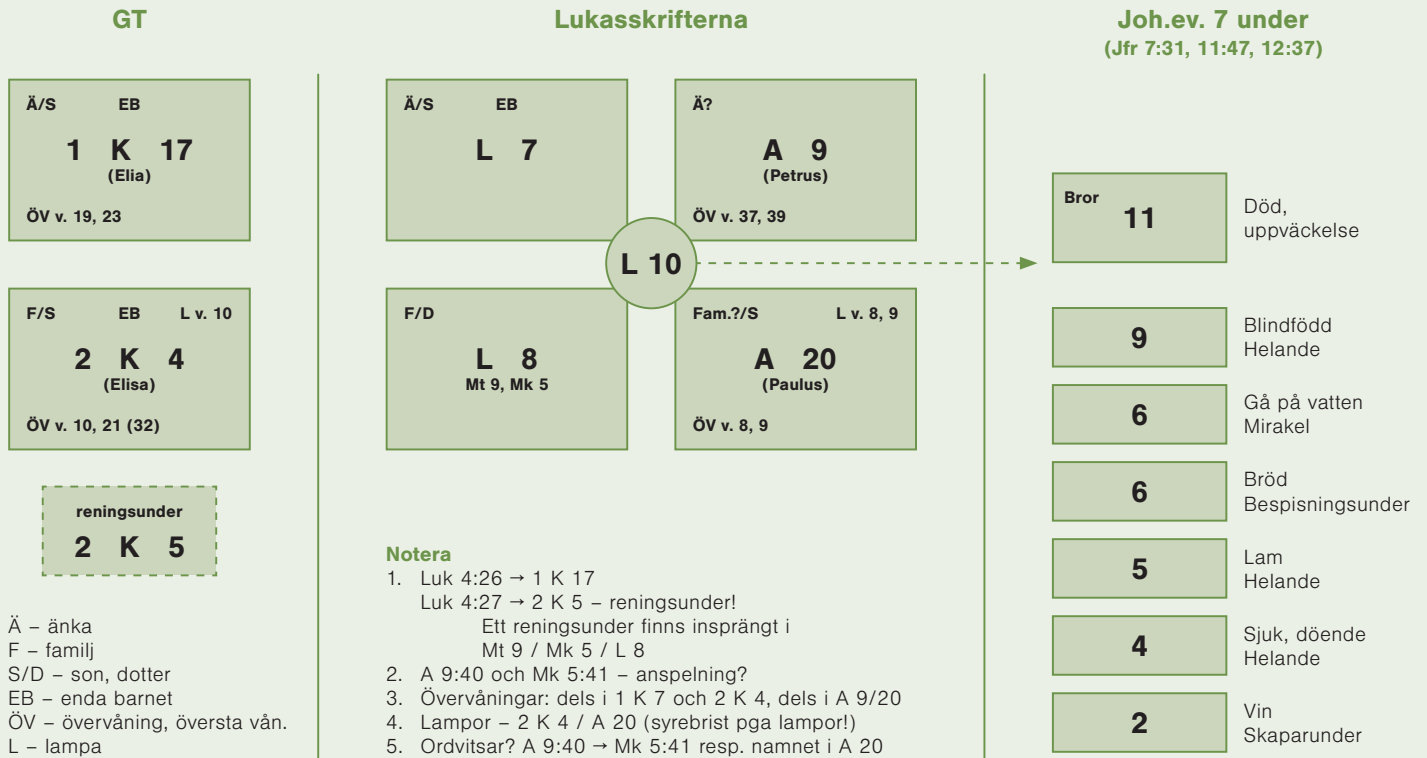
Med hjälp av skissen på sidan här intill har jag försökt visa hur man kan se en struktur i Bibelns 7 skildringar av uppväckelseunder: De två första återfinns alltså i Kungaböckerna (utförda av Elia resp. Elisa), de fyra följande beskrivs av Lukas (två med Jesus i Lukasev., två i Apg som involverar Petrus resp. Paulus), medan det sjunde undret, Jesu tredje uppväckande, beskrivs i Joh 11.

Vi kan bl.a. notera följande om vi studerar undren ur ett Lukasperspektiv:

- Sex under är märkligt *parallellställda*. Elia resp. Elisa gör var sitt under (1 Kung / 2 Kung), Jesus uppväcker en pojke resp. en flicka (Luk 7 / 8), Petrus resp. Paulus utför var sitt under i Apg (9/20). Det sjunde uppväckandeundret beskrivs i Joh 11 och kommer där att utgöra kulmen i en serie av 7 under.

- I Luk 4:25–27, där Jesus hänvisar till Elia resp. Elisa, finns dels en direkt, dels en indirekt *anspelning* på de båda GT-undren. Först hänvisar Jesus till änkan i Sarepta (vars son Elia uppväckte), sedan till Elias helande av Naaman (2 Kung 5). Detta är i och för sig ett *helandeunder*, men det skildras strax efter *uppväckelseundret* (2 Kung 4), och i detta sammanhang är en detalj ganska märklig: Alla synoptikerna skildrar uppväckandet av Jairi dotter (Mark 5 / Matt 9 / Luk 8) och beskriver alla, på exakt samma sätt, hur Jesus genomför ett *helandeunder* som är inflätat i ett *uppväckelseunder*!
- Vissa andra *detaljer* skapar också oväntade kopplingar mellan profetundren och apostlundren: Märkligt nog beskrivs, direkt eller indirekt, hur alla dessa fyra under har en koppling till *övre våningen* (eller översta våningen): 1 Kung 17:19, 23 / 2 Kung 4:10, 21, 32 / Apg 9:37, 39 / Apg 20:8, 9. Man kan även notera att *lampor* förekommer i både Elisa- resp. Paulus-undret (2 K 4:10, A 20:8).
- De flesta som uppväcks är *barn* eller *unga*. Uttalat *vuxna* är bara Dorkas / Tabita resp. Lasarus.
- I Apg förekommer ett par språkliga fenomen som i våra dagar skulle kunna uppfattas som *ordvitsar*. De flesta personer som uppväcks är anonyma (t.o.m. Jairi dotter, som däremot är den enda där ålder anges!), men ynglingen i Apg heter *Eutychos*, ”lycklig” (eller, möjligen: ”lyckost”) – ett märkligt namn för en som dör genom att ramla ut från ett fönster på tredje våningen! Anmärkningsvärt är också, när Petrus uppväcker affärskvinnan Dorkas / Tabita, att han uttryckligen säger *Tabita, stå upp!* (A 9:40), ett uttryck som liknar det arameiska uttryck Jesus använde när han uppväckte Jairi dotter – vilket inte återfinns i Lukas egen version (L 8:54), utan i Markusevangeliet (Mk 5:41).
- Det mest anmärkningsvärda är ändå, att Lukas, som förutsätter 2 uppväckelseunder i GT och själv beskriver 4, avstår från att berätta det mest sensationella av alla – Jesu uppväckande av Lasarus. Detta under, med en dramatisk skildring av Lasarus stank och bindlar (Joh 11:39, 44), har Lukas *underlåtit* att berätta, trots att han var väl medveten om att det ägt rum. Vad talar för att Lukas medvetet underlåtit att ta med berättelsen? Lukas var ju, liksom de andra evangelisterna, medveten om Betania-familjens betydelse för Jesus, men när Lukas nu underlåtit att berätta om uppväckandet av Lasarus har han i stället, ganska abrupt, placerat in en Betania-skildring (Luk 10:38–42) på ungefär det ställe i hans evangelium där uppväckandet av Lasarus *kunde / borde* ha legat. Med min volleyboll-bild: Lukas kunde själv ha ”smashat in” denna skildring, uppväckandet av Lasarus, i sitt evangelium, men han utelämnar den. Därmed får

Bibelns uppväckelseskildringar – 3 steg

Ä – änka
F – familj
S/D – son, dotter
EB – enda barnet
ÖV – övervåning, översta vån.
L – lampa

Johannes möjlighet att kröna sin framställning av Jesu under med att beskriva uppväckandet av Lasarus (Joh 11). Vi kan samtidigt konstatera, att Jesu relation till Betaniasfamiljen, som återges i Joh 11–12, blir lättare att begripa genom den skildring Lukas gett i Luk 10.

4. Avslutning

Som ni märker – vi har ännu inte kommit fram till facit för processen: *Hur, rent tekniskt, har allt detta gått till?* I vilken utsträckning har evangelisterna känt till de andras skrifter och finns det ett slags urdokument som alla av dem utnyttjat? Det har vi svårt att veta, bortsett från att vi kan urskilja vissa detaljer, t.ex. att man kan identifiera olika litterära referenser dem emellan och att Lukas själv poängterat att han utnyttjat tidigare skildringar (Luk 1:1–2). Det är uppenbart att många dubletter, med likheter och skillnader, kan förklaras av att de återger samma eller liknande händelser (t.ex. Joh 21:24) och att flera av dem använt apostlarnas hågkomster som källa. Det faktum att Markusevangeliet verkar vara baserat på Petri förkunnelse, något som redan betonades i fornkyrkan, antyds indirekt i bl.a. Mark 9:6 och 14:72. Däremot vet vi inte om och på

vilket sätt evangelisterna *samarbetade* och huruvida det fanns någon form av ”arbetsfördelning”, inte heller hur den Helige Ande ledde själva skrivandeprocessen.

Som kristna får vi meditera över 5 Mos 29:29 och nöja oss med vad Gud uppenbarat, inte frustreras över det som han har dolt för oss. Men – det som är uppenbart för oss, är så rikt och en sådan skatt, att till och med patriarker, profeter och änglar gärna hade velat få insyn i och begripa det som vi finner beskrivet och utlagt i vår Bibel, 1 Petr 1:10–12.

Vår kallelse som kristna är alltså oerhört rik. Det handlar inte om att försöka utrannsaka alla Guds hemliga rådslut (Job 15:8), däremot om att förvalta denna skatt och *förmedla den vidare* till kommande generationer (Psalt 71:15–18, 1 Kor 15:3–5, Gal 1:9).

När vi gör detta, låt oss minnas och leva av orden i Psalt 119 (v. 88–90):

Håll mig vid liv enligt din nåd, jag vill ta vara på din muns vittnesbörd.

För evigt, HERRE, står ditt ord fast i himlen.

Från släkte till släkte varar din trofasthet, du har grundat jorden och den består.

Läsning av hebreiska texter: Joels bok HT 2022

För dig som tidigare studerat hebreiska ges under hösten 2022 läskurs med handledning i profeten Joels bok på grundspråk, hebreiska. Kursen förutsätter att man läst introduktionskursen i gammaltestamentlig hebreiska och/eller att man med hjälpmedel kan läsa gammaltestamentlig hebreisk text. Anvisad text läses in på egen hand inför lektionstillfällena och texten genomgås grundligt under prof. em. Mats Eskhults ledning.

Text: Joels bok

Lärare: professor emeritus Mats Eskhult

Förkunskapskrav: hebreiska

Deltagande: På plats, men det finns möjlighet att delta på distans via länk.

Omfattning: 5 kurstillfällen under ht 2022

Tid: måndagar 10–12

Datum: kursstart 12 september

Ingen avgift.

Anmälan till info@ffg.se, 031-778 35 40

Kvällsbibelskola hösten 2022

Tema: *Den levande Gudens Son*

Tid: måndagar kl. 18.00–19.45 (med fikapaus)

Plats: Församlingsfakulteten, OBS! begränsat antal platser

Avgift: i anmälningsavgiften 200 kr ingår fika för hela terminen

Anmälan: info@ffg.se, 031-778 35 40 senast 20/9

Med reservation för ändringar.

- 26 sep *Guds Sons messianska program (del I)*, Timo Laato
- 3 okt *Guds Son i templet*, Jonatan Ådahl
- 10 okt *Guds Son och uppenbarelsen*, Torbjörn Johansson
- 17 okt *Guds Sons messianska program (del II)*, Timo Laato
- 24 okt Fakultetsföreläsning – *Synagogan i Nya testamentet*, Mats Eskhult
- 31 okt Lov
- 7 nov *Guds Sons födseln*, Timo Laato
- 14 nov *Guds Sons två naturer*, Torbjörn Johansson
- 21 nov *Guds Son i lovsångerna*, Jonatan Ådahl
- 28 nov Lov
- 5 dec *Guds Sons död och uppståndelse*, Torbjörn Johansson
- 12 dec *Guds Son och domen*, Daniel Johansson

Fakultetsföreläsning 24 oktober

Professor Mats Eskhult föreläser över ämnet *Synagogan i Nya testamentet*. Alla välkomna!

Ny bibelhelg 7–8 oktober

Din muns undervisning är bättre för mig än tusentals stycken guld och silver.
(Ps 119:72)

Psaltarens längsta psalm (176 verser!) är ägnad åt Herrens undervisning och bedjarens förhållande till denna. Den påminner oss om hur viktigt det är att tron är djupt förankrad i Bibelns ord.

FFG inbjuder nu vänner och understödjare till fördjupning och samling runt Guds ord i form av "Bibelhelg på FFG". Dessa fördjupningshelger startade i våras och anordnas återkommande. Temat är Bibelns böcker.

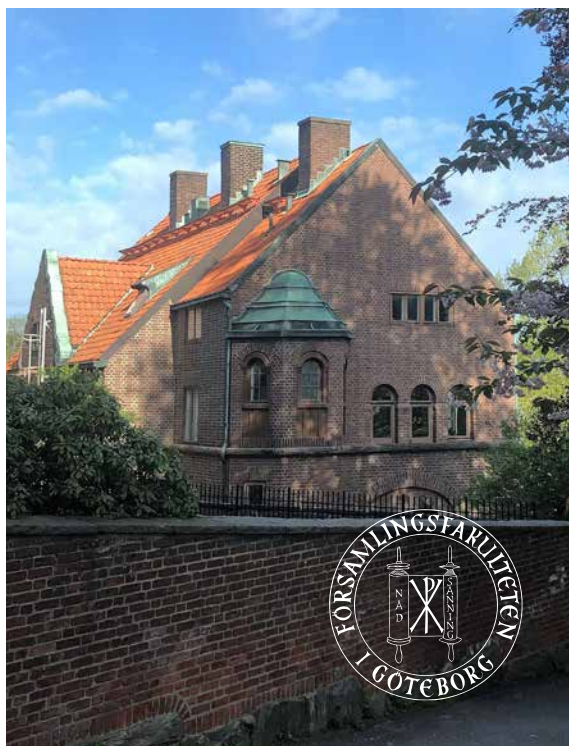
Ämne: Galaterbrevet

Tid: fredag 7 oktober kl. 18–20.30 och lördag 8 oktober kl. 9–14

Lärare: Timo Laato, Jonatan Ådahl och Torbjörn Johansson

Kostnaden: är 200 kr och inkluderar kaffe och enklare förtäring.

Anmälan: till expeditionen (info@ffg.se eller 031-778 35 40) senast 30 september

Välkomna till Fakultetens dag lördagen den 12 november!

Tema: Sonen, Skriften och svärmeriet

Läsåret 2022/23 vill FFG särskilt uppmärksamma den *andra trosartikeln*, om Guds Son. Samtidigt är det 500 år sedan Luthers uppgörelse med "svärmaren" Andreas Karlstadt ägde rum.

Dessa båda ämnen har format programmet och alla hälsas varmt välkomna till Fakultetens dag. **Fakultetens dag – en mötesplats!**

- 14.00 Inledning, bön
Göran Landgren, *Allt i Sonen*, Bibeltimme över Kolosserbrevet 1
- 15.00 Magnus Magnusson, *Man får inte skilja Kristus från Skrifterna*
- 16:00 Kaffeservering med kollekt till FFG, bokloppis m.m.
- 16.30 Torbjörn Johansson: *Luther och svärmarna – vad gällde egentligen striden?*
- 17.30 Slut

Med reservation för ändringar. Följ informationen på FFG:s hemsida.

Intensivkurs med professor Robert Kolb 10–11 november

Ämnet är *The Genius of Luther's Theology: Wittenberg Way of Thinking for the Contemporary Church*. För ytterligare information kontakta expeditionen.

Reservera tid för ... Bibelkonferens 24–25 februari 2023

Temat för konferensen är *Den levande Gudens Son – om andra trosartikeln*. Medverkar gör bl.a. professor Naomichi Masaki.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds tidningen med uppgift om nya adressen

Sommar på Församlingsfakulteten

Av Henrik Andersson, informationssekreterare.

På sommarlovet och semestrarnas sista skälvande dagar planerades det för bibelskola för unga på Församlingsfakulteten. Detta forum tog sin början 2018 och två somrar i rad samlades det ca 20 unga vuxna på FFG för att ta emot biblisk och teologisk undervisning. Men så kom de två åren där mycket i hela samhället fick ställas in. När det sedan planerades för att ta upp det igen var det med en viss undran: kommer det att finnas ett intresse? Det visade sig att det fanns och det med besked. Med över det dubbla deltagarantalet sedan 2019 samlades unga vuxna från flera håll i Sverige för att få svar på "tre falska påståenden", vilket var årets tema.

I den tid vi lever finns det många som ifrågasätter de mest grundläggande trossatserna i vår kristna tro: Jesus sa aldrig att han var Gud! Var finns treenigheten i Gamla testamentet? Tron på Gud som treenig uppfanns väl av kristna på 200-talet?

Daniel Johansson och Torbjörn Johansson ledde på ett mycket förtjänstfullt sätt årets deltagare fram till de bibliska grunderna för de kristna trossatserna att Gud är treenig och Jesus är Sonen inkarnerad.

Upplägget på bibelskolan är enkelt, det följer schemat som studenter på Församlingsfakulteten har under veckorna. Dagen inleds klockan 9 med morgonbön som sedan följs av tre undervisningspass under förmiddagen. Innan man intar gemensam lunch avslutar man förmiddagens undervisning med middagsbön.

Vädret i Göteborg visade sig från sin allra bästa sida alla tre dagarna. En av deltagarna som också var med 2019 uttryckte med viss förvåning: "Jag har aldrig varit i Göteborg utan att det har varit strålande solsken!"

Detta välsignade väder gjorde att eftermiddagarna ägnades åt trevliga gemenskapsaktiviteter där deltagarna fick röra på sig efter tre timmar av stillasittande undervisning. I år spelades det discgolf i Slottskogen, Beachvolley i Kviberg och äventyrsgolf på Heden.

Man skulle kunna tro att detta är ett för intensivt schema för unga idag att kasta sig in i efter sommaruppehåll men

responsen vi fått vittnade om motsatsen. Lärarna hade gjort även de ibland komplicerade resonemangen begripliga. Det är en glädje att se så många unga vuxna prioritera att fördjupa sig i sin gemensamma kristna tro och att FFG blir en plats där de känner igen sig och som de gärna återvänder till. Det är vår förhoppning och vår bön att bibelskolan för unga i sommarstaden Göteborg ska få bli ett stående inlag där unga kristna får utmanande undervisning, utökad kristen gemenskap och inspiration för fortsatta studier, om Gud vill, på FFG.

Villigt kommer ditt folk när du samlar din här. I helig skrud kommer din ungdom till dig som dagg ur morgonrodnadens sköte. (Ps 110: 3)